

langue.doc

<https://guoa.ub.gu.se/dspace/handle/2077/21>

VS-satser och subjektutelämning i svenskan

Erik Magnusson
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet
E-mail: erik.magnusson@svenska.gu.se

Abstract: I likhet med övriga germanska språk, engelskan undantagen, brukar svenskan räknas till V2-språken. Med detta avses att det finita verbet kommer på andra plats i påståendesatsens inledning. Emellertid förekommer det att denna princip frångås. I vissa fall står verbet först i påståendesatsen. Sådana satser brukar kallas V1-satser och finns såväl i modern svenska som i 1600-talssvenska, vilket visas i (1).

- (1 a) De va en, nja en fullgubbe ba, ungarna hade ba, ungarna hade ba cykla runtän, kom hans brorsa å lappa tilän. (Kotsinas 1994:73)
- (1 b) Uthi siefwe Staden boor een Visier Bassa, hwilken håller sig mächta prächtig. Och kan man inthet gierna allena gå säcker in uthi Staden [...] (Kiöping 1667)

I 1600-talssvenska, men inte i modern svenska, är det tillåtet att utelämna ett subjekt från platsen efter det finita verbet. Detta visas i (2).

- (2 a) Twenne af these Munckar fölgde oss till Wägs och under Wägen wiste (de) oss många namnkunniga Platser [...] (Kiöping 1667)
- (2 b) Nilsson åt upp köttbullarna och sedan stoppade *(han) in en pris snus.

Som Mörnsjö (2002) illustrerar tycks det finnas goda skäl att misstänka att moderna V1-satser inleds av ett dolt adverbialt element; de skulle med andra ord kunna betraktas som dolda V2-satser. Ingenting verkar tyda på att de äldre V1-satserna är av det slaget. I detta föredrag argumenterar jag för att det är mot bakgrund av denna strukturella skillnad som skillnaden i (2) bör förklaras.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

I likhet med övriga germanska språk, engelskan undantagen, brukar svenskan räknas till V2-språken vilket betyder att det finita verbet kommer på andra plats i påståendesatsens inledning. Det förekommer emellertid att denna princip frångås. I vissa fall står verbet först i påståendesatsen. Exempel på detta kan hämtas från såväl modern som äldre svenska¹ vilket visas i (1).²

- (1) a. De va en, nja en fullgubbe ba, ungarna hade ba, ungarna hade ba cykla runtan, **kom** hans brorsa å lappa tillan. (efter Kotsinas 1994:73)
- b. Uthi sielfwe Staden boor een Visier Bassa, hwilken håller sig mächta prächtig. Och **kan** man inthet gierna allena gå säcker in uthi Staden [...] (Kiöping 1667)

Som synes har vi i (1) explicita subjekt efter det finita verbet, *hans brorsa* respektive *man*. Av den anledningen kommer detta slags satser i fortsättningen att kallas för VS-satser (V=finit verb, S=subjekt).

Äldre svenska och modern svenska skiljer sig dock åt när det gäller möjligheten att utelämna subjekt.³ I äldre texter finner man subjektutelämning från en plats efter det finita verbet, en konstruktionstyp som inte längre är gångbar. Idag måste det finita verbet stå initialt i den elliptiska satsen. Detta visas i (2).⁴

- (2) a. Twenne af these Munckar fölgde oss till Wägs och under Wägen **wiste** (de) oss många namnkunniga Platser [...] (Kiöping 1667)
- b. Nilsson åt upp köttbullarna och sedan **stoppade** *(han) in en pris snus.
- c. Nilsson åt upp köttbullarna och (han) **stoppade** sedan in en pris snus.

I fortsättningen kallas sådana satser som vi har exempel på i (2a) för XV(S)-satser (X=det spetsställda ledet, V=finit verb, (S)=det utelämnade subjektet).

¹ Med äldre svenska avses det språk som förekommer i ett antal undersökta texter från perioden 1657–1753. Dessa är i kronologisk ordning: Horn (1657), Kiöping (1667), Swedberg (1729), von Lingen (1740-talet), Kalm (1747–48) och Braad (1752–53).

² Det finita verbet i den aktuella satsen markeras här och i fortsättningen med fet stil.

³ I denna uppsats diskuteras endast utelämning av referentiella subjekt. För den historiska utvecklingen av icke-referentiella subjekt, se Falk (1993).

⁴ Det utelämnade subjektet sätts här och i fortsättningen inom parentes. Utelämnade subjekt från äldre svenska återges i sin moderna form.

1.2. Syfte och disposition

Syftet med denna uppsats är

- (i) att undersöka om VS-satser i äldre respektive modern svenska bör analyseras på samma sätt.
- (ii) att förklara varför XV(S)-satser inte längre förekommer i svenskan.

I avsnitt 2. behandlas VS-satser och i avsnitt 3. subjektutelämning. I avsnitt 4. presenteras en strukturell förklaring till skillnaderna mellan modern och äldre svenska. Därefter diskuteras i avsnitt 5. de äldre VS-satsernas osjälvständighet och i avsnitt 6., slutligen, berörs de satsexterna villkor som måste uppfyllas för att subjektutelämning skall vara möjlig.

2. VS-satser

2.1. Modern svenska

Den moderna VS-sats som gavs som exempel (1a) ovan, nedan upprepad som (5a), saknar inga valensbundna led, dvs. verbets argumentstruktur är intakt. Det finns å andra sidan VS-satser som är argumentstrukturellt ofullständiga, så kallade topic-drop-satser. Ett sådant exempel har vi i (3) med ett osynligt objektsled före verbet.

- (3) A: Har du sett flaskan?
B: (den) **Såg** jag i köket.

Att ett osynligt objekt måste antas vara närvarande i (3) och att vi därmed har att göra med en dold V2-struktur blir uppenbart om ordföljden ändras till SV (subjekt-finit verb). SV-ordföljden är helt ogrammatisk, jfr (4).

- (4) A: Har du sett flaskan?
B: *Jag **såg** i köket.

Anledningen till att strukturen i (4) är ogrammatisk är att subjektet intar platsen före det finita verbet och på så sätt blockerar möjligheten för det obligatoriska objektet att stå där. I (3) är satsens första plats tillgänglig för objektet och strukturen är också grammatisk. Om man inte antar att objektet är närvarande i (3) är det omöjligt att förklara varför SV inte fungerar i (4). (5a) kan emellertid ändras till SV utan att det blir ogrammatiskt, jfr (5b).

- (5) a. De va en, nja en fullgubbe ba, ungarna hade ba, ungarna hade ba cykla runtan, **kom** hans brorsa å lappa tillan.
- b. De va en, nja en fullgubbe ba, ungarna hade ba, ungarna hade ba cykla runtan, hans brorsa **kom** å lappa tillan.

Häri genom kan vi dra slutsatsen att inga valensbundna led saknas i (5b). I fortsättningen är det först och främst den här typen av argumentstrukturer fullständiga VS-satser som kommer att behandlas och termen VS-sats reserveras också för dessa.

VS-satser i modern svenska förekommer i princip alltid i talat språk⁵ och typiskt i narrativa kontexter, vilket vi ser exempel på i (6) från Mörnsjö (2002) och i (7) från Dahlbäck & Vamling (1983). I mindre omfattning uppträder också VS-satser i icke-narrativa sammanhang, t.ex. i dialog. Två sådana exempel från Mörnsjö ges i (8).

- (6) Så gick han och jag la ner min snöboll.
Tog jag upp en snöboll till. Så vart jag irriterad på han.
Så kastade jag den i huvudet på han.
Vart han så här skitsur på mig.
Började han brottas med mig där inne på Skansen så här.
(efter Mörnsjö 2002:89)
- (7) Så ligger hon där i sängen. Så låg han bara där. **Kom** han in där, **kände** han igen henne, **började** han darra i hela kroppen så liksom.
(efter Dahlbäck & Vamling 1983)
- (8) a. A: Vill ni ha publik, eller?
B: Nej.
A: **Får** Ylva och Erika komma sen.
(efter Mörnsjö:2002:109)
- b. A: Jag har min näsduk i kappfickan, tror jag.
B: Ja, den kan du ju inte hämta nu.
A: Nej, (det) kan jag inte.
B: **Avstannar** hela projektet här för oss.
(efter Mörnsjö:2002:188)

Ett karakteristiskt drag hos VS-satserna är enligt Mörnsjö att de uttrycker en temporal övergång (2002:95). Särskilt tydligt framgår detta i den narrativa användningen; varje VS-sats tar berättelsen ett steg framåt kronologiskt. Som vi ser i (6) och (7) varvas också VS-satserna med andra satser som före verbet har

⁵ Skriftspråklig VS förekommer exempelvis i protokollstil, i samband med vissa verb, t.ex. *återstå*, *kvarstå*, *tillkomma* och hos vissa språkbrukare efter konjunktionen *eller* (jfr SAG Band 4:693–694). VS i modernt skriftspråk kommer inte att utredas vidare i denna uppsats.

ett explicit adverb, i de aktuella exemplen *så*, i andra fall *då* eller *sen*, dvs. adverb med en temporal övergångsbetydelse. Bland annat mot bakgrund av detta mönster argumenterar Mörnsjö för att VS-satserna i själva verket är dolda V2-satser, dvs. att de rymmer fonetiskt orealiserade adverb före verbet. Denna analys illustreras i (9) med de dolda adverbena inom parentes. Också SAG följer denna linje (Band 4:693).

- (9) Så ligger hon där i sängen. Så låg han bara där. (så) **Kom** han in där, (så) **kände** han igen henne, (så) **började** han darra i hela kroppen så liksom.

Mörnsjö's analys likställer på ett strukturellt plan alltså VS-satserna med topic-drop-satserna från ovan. Båda antas ha konstituentordningen (X)VS. Som vi såg är det emellertid svårare att med ordföljdsmanipulering visa att något verkligen saknas från satsens inledning i VS-satserna i och med att SV-ordföljden inte är ogrammatisk (jfr 5b ovan). Undersöker man ordföljdsmanipuleringens konsekvenser noggrannare finner man dock att VS ger en annan effekt än SV. I (10b) har vi en ordföljdsmodifierad – VS har ändrats till SV – variant av exempel (7) ovan. I (10a) upprepas exempel (7) oförändrat.

- (10) a. Så ligger hon där i sängen. Så låg han bara där. Kom han in där, **kände** han igen henne, började han darra i hela kroppen så liksom.
- b. Så ligger hon där i sängen. Så låg han bara där. Kom han in där, han **kände** igen henne, började han darra i hela kroppen så liksom.

När VS används får vi den övergångseffekt som Mörnsjö pratar om. När SV används förloras den effekten. SV-satsen bidrar snarast till att hejda det kronologiska förloppet. Skillnaden mellan VS och SV följer helt naturligt om man tänker sig att det finns ett dolt övergångsadverb initialt i VS-satsen och att det saknas ett dylikt i SV-satsen. Det inledande subjektet blockerar, liksom i topic-drop-fallen, satsens första plats. Den väsentliga skillnaden mellan VS och topic-drop är då att det icke realiserade ledet i topic-drop-satser är valensbundet, medan det inte är det i VS-satser.⁶

Andra analyser av VS-satser har svårare att fånga varför VS och SV ger olika effekt i ett exempel som (10). Exempelvis antar Platzack (1996 & 1998) att det

⁶ Mörnsjö's beteckningar för topic-drop-satser och VS-satser är OEA (Obligatory Element Absent) respektive OEP (all Obligatory Elements Present). I en minimalistisk analys kunde man tänka sig att både topic-drop-satser och VS-satser innehåller en initial osynlig operator, vars semantiska tolkning följer av kontexten och vars argumentstrukturella status följer av platsen på det spår i VP operatoren binder: en argumentposition vid topic-drop och en adjunktposition vid VS (jfr dock Zwart 1993:202).

finita verbet verkligen är den första konstituenten i VS-satser. Att VS-ordföljd uttrycker temporal övergång, medan SV-ordföljden inte gör det i (10), måste i en sådan analys då hänföras till själva ordställningen. På något sätt måste den relativa ordningen mellan V och S kopplas till närvaron respektive avsaknaden av en övergångseffekt. En sådan koppling leder emellertid till problem eftersom inte alla satser med VS-ordföljd fungerar på samma sätt. Ja/nej-frågor är ju exempelvis någonting helt annat. Andra VS-satser som vi såg exempel på ovan tillför dessutom mer än bara en övergångseffekt, jfr exempel (8a), här upprepat som (11).

- (11) A: Vill ni ha publik, eller?
B: Nej.
A: (då) **Får** Ylva och Erika komma sen.

I (11) ger VS-satsen en konditional effekt när den knyter an till det tidigare meningsutbytet mellan A och B. Rimligen gör man reda för den effekten genom att anta att ett dolt element – i (11) ett *då* – står före det finita verbet i satsens inledning.

2.2. Äldre svenska

När man granskar VS-satserna från det äldre materialet upptäcker man att de skiljer sig från de moderna. I (12)–(14) har vi exempel på VS-satser från Braad, Kiöping och Swedberg.

- (12) a. De som sedt båda, försäkra at det har stor likhet med slottet St Angelo i Rom, och **kan** man ej neka, at det ju på ett stycke ifrån, ser rätt bra ut emedan ej allenast dessa rundelar pryda, utan också de innom warande Cupoler, som öfwer de andre taken synas, ingen osmakelig prospect meddela.
- b. Ingen som ej har angelägne ärenden slipper in, och **bewakas** det starkt, synnerligen nu medan wi woro där, blifwande windbryggan hwar natt opdragen. (Braad 1752–53)
- (13) a. Thenna Konungen aff Wiciapur medh heela sitt Landzfolek äre Soldater, och **föda** the sig alt medh Röfwerij [...].
- b. Turkiske Soldater höllo Wacht öfwer bemeldte Bergh, hwilka alle blifwa underhållne aff thessa Munckar som boo på Berget, och **måste** the hålla ther skarp Wacht, fruchtandes [...]
- c. [...] hafwa mycket swåra Mussquetter, och **slår** theras Hane öfwer ått Mynnigen och icke till Anslaget [...]

- d. [...] hwilka äro mächta förslagne uthi Köphandel och Räcknekonst, så att ingen Jude öfwergår them uthi Skackerij; **Kunna** therföre inga Judar ther handla ey heller wistas [...]
- e. The bruka och Mandelnötter för Penningar och **giälla** 6. ett Peijss, **Kan** man altså för twenne Mandelnötter kiöpa Olia [...] (Kiöping 1667)
- (14) a. Och Professor Holm som efterkomma skulle, hade tå Hoby och Ramstad. Och **war** jag hierteliga glad, at således och i mong annor måhl få betyga min werckeliga tacksamhet emot thet goda huset, som osäjeligit gott af mig förskyllat hade.
- b. Kan ske han, som han är en sliug ande, hade kunnat något merckia på mig, at jag torde i lengden giöra honom någon harm, och hans rike någon afbreck. **Betygar** ock K. Salomo med förfarenheten, at man [...] (Swedberg 1729)

Utifrån den kontext dessa äldre VS-satser uppträder i är det svårt att finna några tecken på att satsen inleds av ett dolt adverbialt element. Visserligen förekommer de äldre VS-satserna, precis som de moderna typiskt gör, i narrativa sekvenser, men de moderna VS-satserna varvas alltså alltid med adverbbinledda V2-satser, ett mönster som inte återfinns i det äldre materialet. Dessutom uttrycker, som vi såg ovan, de moderna narrativa VS-satserna en temporal övergång i berättandet. De äldre VS-satserna uttrycker snarast någonting statistiskt som fungerar som ett slags inskjuten kommentar, vanligen med modalverb som *måste* (jfr (13b)), *kunna* (jfr (12a), (13d) och (13e)) och verbet *vara* (jfr (14a)). Som vi kan se i (12)–(14) kombineras också de äldre VS-satserna alltid med någon typ av konnektivt element (jfr vidare avsnitt 5.). Antingen rör det sig om konjunktionen *och* (jfr (12a), (12b), (13a), (13b), (13c), (13e) och (14a)) eller om ett konnektivt adverb (jfr (13d), (13e) och (14b)). Explicita konnektiva markörer förekommer ytterst sparsamt i samband med moderna VS-satser (jfr Mörnsjö 2002:44)

Mot bakgrund av dessa skillnader mellan de moderna och de äldre VS-satserna, verkar det rimligast att inte analysera dem på samma sätt. En analys med dolda preverbala element kan bara anses motiverad när det gäller de moderna VS-satserna. De äldre bör istället betraktas som ”rena” VS-satser. Denna skillnad illustreras i (15) nedan.

- (15) Moderna svenska VS-satser: (X)VS
Äldre svenska VS-satser: VS

2.2.1. Subjekten i de äldre VS-satserna

Det bör poängteras att subjektsanvändningen i de äldre VS-satserna förefaller skilja sig från subjektsanvändningen i motsvarande SV-satser. Subjekten i

samtliga VS- och SV-satser inledda av *och* i Kiöpings text har undersökts och resultatet redovisas i tabell 1.

TABELL 1. *Subjekt i VS- och SV-satser (Kiöping 1667)*

	<i>Man</i>	kontextuellt givna		Summa	inte kontextuellt givna		Summa	Totalt
		ind. subj.	def. subj.		ind. subj.	def. subj.		
<i>och</i> -VS	13 (18,9%)	5	50	55 (76,38%)	2	2	4 (5,55%)	72 (100%)
<i>och</i> -SV	0 (0%)	3	6	9 (46,37%)	3	7	10 (52,63%)	19 (100%)

Det indefinita pronomenet *man* förekommer bara i postverbal ställning och *man* är också den oftast förekommande ordformen bland subjekten inom VS-kategorin. Det är därför *man* presenteras i en egen kolumn. Övriga subjekt har i första hand delats in på basis av om de är kontextuellt givna eller inte. Givna subjekt är som vi ser i tabellen oftast definitiva. Det rör sig i dessa fall vanligen om pronominaliseringar av något som nämnts tidigare (jfr (13a) ovan, nedan upprepat som (16a) med det aktuella subjektet i kursiv stil), men subjekten kan också vara kontextuellt givna mer indirekt. Exempelvis kan de utgöra en del av en helhet som har förekommit i den föregående kontexten som i exempel (13c) ovan, nedan upprepat som (16b); hanen utgör en del av musköten. Kontextuellt givna indefinita subjekt utgörs i de flesta fall av ett nominalt huvudord som har nämnts tidigare kombinerat med ett indefinit pronomen som bestämning, jfr (13d) ovan, nedan upprepat som (16c). Kontextuellt givna subjekt är, som vi ser i tabellen, relativt sett vanligare i VS-satser än i SV-satser

- (16) a. Thenna Konungen aff Wiciapur medh heela sitt Landzfolck äre Soldater, och **föda** *the* sig alt medh Röfwerij [...].
- b. [...] hafwa mycket swåra Mussquetter, och **slår** *theras Hane* öfwer ått Mynnigen och icke till Anslaget [...]
- c. [...] hwilka äro mächta förslagne uthi Köphandel och Räcknekonst, så att ingen Jude öfwergår them uthi Skackerij; **Kunna** therföre *inga Judar* ther handla ey heller wistas [...]

Subjekt som inte kan sägas vara kontextuellt givna – varken direkt eller indirekt – utgör, som vi kan se, en rätt liten del av subjekten i VS-satserna. I SV-satserna är subjekt av detta slag däremot i majoritet, om än knappt. De består i de flesta fall av ett nominalt korrelat, antingen definit eller indefinit, kombinerat med en restriktiv relativsats. Exempel härpå ges i (17).

- (17) a. Ther Sultan eller Ståthållaren boor, är ett öfvermåttön skönt Huuss
Och *then Rundelen han stadigt uthi wistas*, **är** uthan till all
beslagan medh fijnt Gull.
- b. Uppå Bärge hafva the Spanier [...] planterat [...] –trädh, Och *ingen som
tillförende dijt kom* **tog** något till Spijs aff Landet, uthan han planterade [...].

Sammanfattningsvis kan man då konstatera att VS-ordföljd verkar ha föredragits om subjektet (definit som indefinit) på något sätt var givet utifrån kontexten, medan SV-ordföljd verkar ha föredragits om subjektet inte var givet på samma sätt. Skillnaden mellan VS och SV är naturligtvis inte absolut och antalet SV-satser är dessutom rätt lågt, men den påvisade tendensen är ändå såpass tydlig att den bör uppmärksammas.⁷

Att subjekten i VS-satserna oftast är knutna till den tidigare kontexten ligger också i linje med att dessa satser aldrig tycks förekomma utan något slags konnektiv markör, antingen *och* initialt eller något konnektivt adverb tidigt i satsen. Vi skall återkomma till den obligatoriska konnektiviteten i avsnitt 5. nedan.

Det kan nämnas att också Mörnsjö intresserar sig för subjektstyper när hon undersöker moderna VS-satser. Hon visar exempelvis att pronominala subjekt är mycket vanligare än indefinita nominalfrassubjekt (2002:108). Emellertid presenterar hon ingen jämförande undersökning av SV-satser. Det är därmed omöjligt att säga att det subjektsmönster hon identifierat i VS-satser är unikt för just VS-satser.

3. Subjektsutelämnning

3.1. Modern svenska

Som vi såg i (2) i inledningen kan ett subjekt i modern svenska utelämnas endast om det finita verbet står initialt i den elliptiska satsen. Detta gäller såväl koordinerade som enkla satser, vilket visas i (18) nedan. Eftersom XV(S)-strukturer aldrig är tillåtna i huvudsats⁸ ligger det nära till hands att anta att det utelämnade subjektet i (18a) och (18c) har sin plats före verbet.

⁷ Alving (1916:24–26) visar att VS-och SV-satser skilde sig åt beträffande subjektsanvändning också i fornsvenska texter. Eftersom han endast skiljer mellan pronominala och icke-pronominala subjekt är hans siffror inte helt jämförbara med mina. Han redovisar t.ex. att 90,1% av *och*-VS-satserna i Den heliga Birgittas uppenbarelser har ett pronominalt subjekt, vilket kan jämföras med 4,8% av *och*-SV-satserna.

⁸ Skenbara motexempel utgör subjektsutelämningsatser inledda av *kanske*, jfr (i) nedan.

(i) Sunderland verkar på gång och kanske **infriar** fansens förhoppningar om en snabb comeback i Premier League (Dagerns Nyheter 2003-08-28).

- (18) a. Nilsson åt upp köttbullarna och (han) **stoppade** sedan in en pris snus.
b. Nilsson åt upp köttbullarna och sedan **stoppade** *(han) in en pris snus.
c. Här i Grekland är det soligt. (jag) **Satt** på stranden igår med en glass i handen.
d. Här i Grekland är det soligt. Igår **satt** *(jag) på stranden med en glass i handen.

Det bör nämnas att det inte är alldeles självklart att vi har att göra med koordination av satser i (18a) och (18b). Man skulle kunna hävda att det initiala subjektet delas av två samordnade verbfraser och då argumentera för att anledningen till att exempel (18b) är ogrammatiskt inte alls är att subjektet inte kan utelämnas, utan att den enkla verbfrasen inte kan inledas av något annat än verbet. Att de enkla satserna i (18c) och (18d), som knappast låter sig beskrivas som verbfraser, uppvisar exakt samma syntaktiska restriktioner som de koordinerade, talar emellertid för att de senare samordningsleden i (18a) och (18b) bör ses som satser med utelämnade subjekt. Både i enkla satser och vid koordination är XV-inledningen ogrammatisk i kombination med subjektutelämning och V-inledningen grammatisk. Om vi karakteriserar (18a–b) som verbfraskoordination och (18c–d) som satskoordination förlorar vi möjligheten att göra den generaliseringen. Samtliga subjektlösa strukturer i (18) analyseras därför som satser. Möjligheten att utelämnas subjekt i modern svenska formuleras enligt följande.⁹

- (19) Ett subjekt kan utelämnas i modern svenska om och endast om det följs direkt av ett finit verb i V2-position.¹⁰

Man kunde naturligtvis ha uttryckt innehållet i (19) på något annat sätt. Exempelvis kunde man formulerat ett krav på att det utelämnade subjektet måste stå initialt i satsen. Ett sådant krav skulle dock kunna generera subjektutelämning i subjunktionslösa bisatser, vilket naturligtvis inte är önskvärt (jfr not 9 ovan). Vi skulle då behöva göra kravet snävare genom att precisera att det inte räcker att det utelämnade subjektet har sin plats initialt i

Här rör det sig emellertid inte om någon XV(S)-struktur, utan snarast om en (S)*kanske*V-struktur. *Kanske* kan nämligen inta det finita verbets plats i huvudsats och det orealiserade subjektet kan därmed ha samma plats som i (18a) och (18c). För fördjupad diskussion om *kanske*, se Andréasson (2002).

⁹ Avsaknad av explicit subjekt vid bisatskoordination betraktas här inte som subjektutelämning, jfr (i) nedan, utan som verbfraskoordination. Om det verkligen rörde sig om subjektutelämning i (i) skulle det vara svårt att förklara varför vi aldrig kan ha subjektlösa enkla bisatser, jfr (ii), inte ens när den enkla bisatsen, liksom samordningsled två i (i), saknar subjunktion jfr (iii).

- (i) Du borde gå eftersom du är högskoleutbildad och **har** bra koll på läget .
(ii) Du borde gå eftersom *(du) **har** bra koll på läget
(iii) Han tror *(han) **har** bra koll på läget.

¹⁰ För att fånga att subjektet kan utelämnas i *kanske*-inledda satser kunde man möjligen ersätta “ett finit verb” med “ett led”.

satsen, utan att det måste stå initialt i huvudsatsen. Om kravet istället formuleras som i (19) behöver distinktionen huvudsats-bisats inte nämnas. Det finita verbet står inte i V2-position i bisats och därmed inte heller direkt efter subjektet. Restriktionen i (19) är således mer ekonomiskt formulerad än en restriktion som måste ta hänsyn till en distinktion mellan huvudsats och bisats. Det finns dock elliptiska strukturer som i förstone inte tycks vara kompatibla med (19). Betrakta följande exempel som t.ex. skulle kunna förekomma på en lapp man sätter på tjänsterumsdörren när man har gått för dagen.

(20) Tillbaka imorgon.

Här har vi inget subjekt, men heller inget synligt finit verb i V2-position. Ingenting i (19) sägs emellertid om att det finita verbet måste vara synligt. Det verkar rimligt att det initialt i (20) ryms ett elliptiskt subjekt, *jag*, följt av ett elliptiskt finit verb, *är*. Detta visas i (21). Om strukturen ser ut på det sättet har vi ju ett finit verb, visserligen inte fonetiskt realiserat, direkt efter subjektet och subjektutelämningen ligger då helt i linje med restriktionen i (19).¹¹

(21) (jag är) Tillbaka imorgon.

Avslutningsvis bör det poängteras att formuleringen i (19) inte bara gäller för utelämning av subjekt. Även utelämnade objekt, jfr (3) ovan, och adverb, jfr de moderna (X)VS-satserna i (6)–(8) ovan, följs ju av ett finit verb i V2-position. Platzack (1998:98) kallar den här typen av huvudsatsinitial utelämning av nominala element (objekt, subjekt och prepositionsrektion) med ett gemensamt namn för fundamentsellips. Till skillnad från den linje som har drivits här (jfr avsnitt 2.1. ovan) hävdar han emellertid att utelämning av initiala adverb, dvs. icke-nominala element, inte är möjlig i svenska (1998:104–105).

¹¹ I ett annat fall slår dock (19) fel. I s.k. hävdade propositioner (jfr Stroh-Wollin 2002:148–149) står verbet i V2-position i bisats, men subjektet kan aldrig utelämnas, jfr (i).

(i) Han sade att *(han) **skulle** inte komma.

Möjligen tyder detta på att det inte är tillräckligt med ett finit verb i V2-position efter det utelämnade subjektet. Det kanske dessutom är nödvändigt att det inte står något led i V2-position före, detta förutsatt att subjunktionen står i V2-position (för en beskrivning av subjunktionen som ett led i V2-position, se t.ex. den Besten (1977) och Platzack (1998)). Det kan emellertid knappast vara så att det räcker med att det saknas ett led i V2-position framför ett subjekt för att det skall kunna utelämnas. Mycket tyder nämligen på att subjunktionslösa bisatser (jfr not 9 ovan) faktiskt saknar subjunktion, dvs. den är inte elliptisk (jfr Pesetsky & Torrego 2001). Trots avsaknad av V2-led före subjektet är alltså subjektutelämning inte möjlig i dessa sammanhang.

3.2. Äldre svenska

Liksom i modern svenska kan subjekt i äldre svenska saknas i satser som inleds av det finita verbet. Vi ser exempel på detta från Braad, Kiöping, Swedberg och Horn i (22).

- (22) a. Imedlertid bibehåller denne Staden, detta oagtat, så mycket af sin förra glantz och **äger** ännu ett så ansenligt Ställe i Mogolske kronan [...]
(Braad 1752–53)
- b. The äro mycket fasta, och **ligga** på twenne uddar, så att Mogol iu thet kan twinga them [...]
(Kiöping 1667)
- c. Jag satt högt upp i rumet: men **föll** ock neder, at jag i long tid gick och haltade.
(Swedberg 1729)
- d. Då bröt min här far åp derifrån och **drogh** mädh min fru mor til finlandh.
(Horn 1657)

Som vi såg i inledningen tillåter emellertid äldre svenska, till skillnad från modern, subjektsutelämnning från den postverbala subjektsplatsen i huvudsatser. Detta visas i (23).

- (23) a. Den Engelske Chefen Mr Lambe felade intet at afsända courirer hals öfwer hufwud till Bombay med berättelse om vår ankomst, och under det vidare ordres förväntades, **sökte** (han) genom utspridde rygten sätta oss i misstancke [...]
(Braad 1752–53)
- b. Ty såsom Landzhöfdingen sågh att all förhoppning till Lijfwet war borto, förleet han migh ther qwar, och uthi sitt Affresande **befalte** (han) migh medh gråtande Tårar uthi Gudz händer [...]
(Kiöping 1667)
- c. Omsider begynner thet picka i halsgropen. Och lades i en warm seng. Och kom, igenom Gudz nåd, til mig igen. Och i wercket **förnam** (jag) Gudz löfftes sanning och fullbordan [...]
(Swedberg 1729)
- d. Der war mn härf. in til andra lördagen. Då drog han til wärnemo och der **mönstrade** (han) armen.
(Horn 1657)

De utelämnade subjekten i (22) har, som vi ser, inte markerats. Med tanke på att det finita verbet står initialt i satsen skulle de i princip kunna ha sin plats satsinitialt precis som i modern svenska. Restriktionen i (19) ovan är med andra ord kompatibel med mönstret i (22). Tar man hänsyn till exemplen i (23) tvingas man emellertid konstatera att (19) inte gärna kan gälla för äldre svenska; de utelämnade subjekten står uppenbarligen inte direkt före ett finit verb i V2-position. Vi har då två möjligheter att komma vidare i beskrivningen av äldre

svenska. Å ena sidan kunde vi tänka oss två olika subjektutlämningspositioner: en direkt före och en direkt efter det finita verbet. Alternativet till detta är att anta att bara den postverbala platsen tillät orealiserade subjekt och att därmed subjekten i (22), liksom subjekten i (23), borde ha sin plats efter verbet.

Det är egentligen inte självklart vilken av dessa linjer man bör välja, men om den skillnad i subjektanvändning mellan VS och SV som presenterades i avsnitt 2.2.1. tas med i beräkningen, förefaller den senare linjen rimligast. Som vi såg i tabell 1 ovan var subjekten i VS-satserna alltså typiskt kontextuellt givna, vilket SV-subjekten inte var i samma utsträckning. Subjekt som utlämnas måste naturligtvis vara kontextuellt givna. Att de verbinitiala subjektutlämnings-satserna i (22) har subjektssluckan efter verbet, dvs. V(S), tycks därför troligast. Möjligheten att utlämna subjekt i äldre svenska formuleras då enligt följande.

- (24) Ett subjekt kan utlämnas i äldre svenska om och endast om det föregås direkt av ett finit verb i V2-position.¹²

Av (24) följer att XV(S)-satser såväl som V(S)-satser var möjliga strukturer i äldre svenska.

4. Varför skiljer sig äldre och modern svenska åt?

Två skillnader mellan äldre och modern svenska har konstaterats i det föregående. Äldre, men inte modern, svenska tillåter ett postverbalt explicit subjekt utan att något annat led, dolt eller explicit, står före verbet. Äldre svenska tillåter XV(S)-satser vilket modern svenska inte gör. I 4.1. nedan diskuteras huruvida dessa två skillnader kan sägas vara kopplade till varandra.

4.1. Två skillnader som hänger ihop

Låt oss inledningsvis återvända till verbinitiala subjektutlämnings-satser som alltså finns i både modern och äldre svenska. Exempel (18a) och (22b) från ovan upprepas här som (25a–b).

- (25) a. Nilsson åt upp köttbullarna och (han) **stoppade** sedan in en pris snus.
b. The äro mycket fasta, och **ligga** (de) på twenne uddar, så att Mogol iu thet kan twinga them [...]

¹² Om (25) stämmer kan det inte ha varit möjligt att utlämna initiala preverbala subjekt i äldre svenska. Möjligen var initial utlämning av satsled, dvs. fundamentalsellips (jfr 3.1. ovan), generellt sett en otillåten strategi. Inga fall av objekts-topic-drop har nämligen påträffats i det äldre materialet. Lägg därtill att inte heller (X)VS-strukturer tycks ha förekommit (jfr avsnitt 2.2. ovan).

Att det orealiserade subjektet står på olika plats i de två exemplen motiverades ovan i 3.1. och 3.2. Ändå kan man naturligtvis inte komma ifrån att verbinitiala subjektutelämningsatser, som isolerade ytstrukturer betraktade, alltid måste anses vara potentiellt tvetydiga med avseende på det tomma subjektets plats. Denna enkla insikt kan hjälpa oss att förstå hur en övergång från äldre till modern svenska eventuellt har gått till.

För att förstå hela processen måste vi emellertid först överväga skillnaderna mellan moderna och äldre VS-satser på nytt. Karakteristiskt för de äldre VS-satserna tycks vara att de innehåller ett postverbalt subjekt trots att inget annat satsled, varken synligt eller osynligt, finns före det finita verbet. Idag är det snarast så att subjektet måste stå före verbet i påståendesatser om ingenting har spetsställts; subjekt måste stå initialt om de kan. Den äldre och den moderna varieteten skiljer sig helt enkelt åt med avseende på subjektets position.

I takt med att språket förändras från att tillåta postverbala subjekt i påståendesatser utan spetsställning till att inte längre göra det¹³ påverkas givetvis förekomsten av rena VS-satser. I det fullt moderna systemet är rena VS-satser inte längre möjliga strukturer.¹⁴

När det gäller de verbinitiala subjektutelämningsatserna får förändringen av subjektets plats däremot inga följder som syns i de faktiska strukturerna, eftersom verbinitiala subjektutelämningsatser är gångbara såväl i ett system med postverbala subjekt som ett med preverbala. Det enda som antas hända är att platsen för det utelämnade subjektet tolkas om som preverbal istället för postverbal. Detta visas i (26).

- (26) Äldre svenska: V = V(S)
 Modern svenska: V tolkas som (S)V eftersom postverbala subjekt inte tillåts i påståendesatser utan spetsställning.

Det verkar sannolikt att omtolkningen i (26) har relevans även för XV(S)-satserna. När V inte längre betraktas som V(S) utan som (S)V torde också de generella restriktionerna för när subjekt kan utelämnas ha tolkats om, dvs. vi får en övergång från (24) ovan till (19) ovan, här upprepade som (27a) och (27b).¹⁵

- (27) a. Ett subjekt kan utelämnas i äldre svenska om och endast om det föregås direkt av ett finit verb i V2-position.

¹³ Att detta har skett är uppenbart, men varför det över huvud taget sker är givetvis svårt att svara på. Ett förslag till förklaring presenteras i Magnusson (2003).

¹⁴ Man kan dock tänka sig att en del VS-satser lever kvar som arkaismer trots att bruket av ren VS inom ramen för det nya språkssystemet inte längre är produktivt.

¹⁵ Inom en X'-baserad syntaxmodell kunde (27a) och (27b) uttryckts som i (i) respektive (ii), givet att C° är V2-positionen.

- (i) (S) måste c-kommanderas av ett finit verb i C°.
(ii) (S) måste stå i spec-huvud-relation med ett finit verb i C°.

- b. Ett subjekt kan utelämnas i modern svenska om och endast om det följs direkt av ett finit verb i V2-position.

I båda systemen kan alltså subjektutelämning tillåtas i verbinitiala satser. Men endast i det äldre systemet är XV(S)-satser möjliga.

På detta sätt kan skillnaderna mellan äldre och modern svenska som har diskuterats i denna uppsats härledas till en enda kritisk skillnad. Det följer av förändringen av subjektets position att rena VS-satser – satser utan spetsställning men med postverbala subjekt – upphör att vara tillåtna, att verbinitial subjektutelämning tolkas om som (S)V och att XV(S)-strukturer därmed försvinner ur språket.¹⁶

Att såväl VS- som subjektutelämningskillnaden antas hänga ihop ligger helt i linje med de mönster man kan observera i texterna. Ren VS och XV(S) förekommer alltid parallellt i de äldre texter som har behandlats här. Dessutom tycks de också försvinna tillsammans. Det senare mönstret återfinns hos Lars Salvius, en 1700-talstryckare som omarbetar och ger ut Kiöpings text från 1600-talet. I Salvius nyutgåva från 1743 (Kiöping 1743) har inte bara alla rena VS-satser som finns i originalet rensats bort utan också alla XV(S)-satser (jfr Magnusson 2003:130).¹⁷

Som en parentes kan avslutningsvis nämnas att XV(S)-strukturer förekommer också i fornisländska. Detta visas i exempel (28) nedan som hämtats från Sigurdsson (1993:262–263). Subjektluckan markeras med blankstreck.

- (28) _á skar Rognvaldr hár hans, en áðr var _ úskorit [...]
 sen klippte R. hár hans men tidigare var (det) oklippt

I fornisländska, till skillnad från vad som är fallet i de aktuella äldre svenska texterna, tillåts emellertid subjektutelämning även i bisats,¹⁸ vilket visas i (29).

¹⁶ För en något annorlunda analys, se Magnusson (2003). Jfr också Vance (1989) som diskuterar omtolkning av det tomma subjektets plats i fornfranskan.

¹⁷ Om vidare undersökningar visar att ren VS och XV(S) inte alltid samexisterar, blir det naturligtvis mindre sannolikt att analysen är riktig. Sådana mönster har emellertid inte påträffats.

¹⁸ Det bör nämnas att två bisatser med subjektutelämning faktiskt har påträffats i den äldre av de aktuella texterna, Horn (1657), ett mönster som var möjligt också under fornsvensk tid (jfr Platzack 1990). En relevant skillnad mellan fornsvenskan och svenskan från ca. 1650 och framåt är att fornsvenskan hade det finita verbet längre till vänster i bisats än idag, dvs. precis som i isländskan före eventuella satsadverbial och närmare subjektet. I älvdalsmålet, som tillåter subjektutelämning och som tillåter både den moderna (BIFF-ordföljden) och den äldre bisatsordföljden, är subjektutelämning bara möjlig när den äldre ordföljden används (jfr Platzack 1995). En hypotes, som inte kommer att testas vidare här, är att subjektutelämning i bisats försvann från svenskan som en följd av att BIFF tog över alltmer fr.o.m. mitten av 1600-talet. Den standardsvenska utvecklingen skulle i så fall utgöra en tidigare parallell till den utveckling vi ser i älvdalsmålet idag.

- (29) [...] hafðir _ú skrifað, að _ ei fengir greinilega vita, hvernig
Hade du skrivit att (du) ej fick tydligt veta hur

Subjektsutelämningsvillkoret i (27a) ovan för äldre svenska kan därmed inte sägas vara giltigt för fornisländskan; subjektet i bisats står inte direkt efter ett finit verb i V2-position. Sigurðsson föreslår istället att det enda som krävdes i fornisländska för att ett subjekt skulle kunna utelämnas var att en synlig antecedent till det tomma subjektet fanns i den tidigare kontexten (1993:262–263).¹⁹ Vi återkommer till sådana satsexterna villkor för subjektsutelämnning i modern och äldre svenska i avsnitt 6.

5. Självständiga språkhandlingar

I avsnitt 2.2. ovan såg vi att de äldre VS-satserna aldrig förekom utan att någon sorts konnektivt element fanns närvarande. Vanligen rörde det sig om konjunktionen *och* initialt som i exempel (13a) ovan, här upprepat som (30a) med *och* understruket. Om *och* saknades innehöll VS-satserna alltid ett konnektivt adverb, antingen mellan det finita verbet och subjektet eller direkt efter subjektet om detta var pronominent, jfr (13d) respektive (13e) ovan, här upprepade som (30b) och (30c) med de konnektiva adverbena understrukna.

- (30) a. Thenna Konungen aff Wiciapur medh heela sitt Landzfolck äre Soldater, och föda the sig alt medh Röfwerij [...].
b. [...] hwilka äro mächta förslaghe uthi Köphandel och Räcknekonst, så att ingen Jude öfwergår them uthi Skackerij; **Kunna** therföre inga Judar ther handla ey heller wistas [...]
c. The bruka och Mandelnötter för Penningar och giälla 6. ett Peijss, **Kan** man altså för twenne Mandelnötter kiöpa Olia [...]

Man kan fråga sig hur man strukturellt kan redogöra för denna obligatoriska konnektivitet. En möjlighet är att tänka sig att de äldre VS-satserna visserligen var huvudsatser, men att de i ett avseende var ofullständiga. Som vi har sett förefaller det inte motiverat att räkna med att något satsled saknas, vilket var fallet i de moderna VS-satserna. Istället skulle man kunna anta att det är en mer abstrakt egenskap som de äldre VS-satserna saknar, nämligen förmågan att fungera som självständiga språkhandlingar. Vi kan utgå ifrån att olika sätt att inleda en sats förknippas med olika typer av språkhandlingar.²⁰ Följande uppställning illustrerar denna koppling (jfr SAG Band 4:4, jfr också Stroh-Wollin 2002:132).

¹⁹ Detta skall, enligt Sigurðsson, inte ha varit nödvändigt i verbinitiala subjektsutelämnings-satser (1993:253).

²⁰ Jag bortser här ifrån bruket av indirekta språkhandlingar, dvs. när t.ex. en frågeformad sats används för att uppmana.

- (31) a. deklarativ språkhandling --> satsen inleds XV_{ind} (*Idag skall jag sjunga*)
b. interrogativ språkhandling --> satsen inleds V_{ind} (*Skall jag sjunga idag?*)
c. direktiv språkhandling --> satsen inleds V_{imp} (*Sjung inte så högt!*)

X motsvaras i (31a) av *idag*, men X kan utgöras av i princip vilket spetsställt led som helst som inte är ett frågeord. Som vi har sett tidigare kan X ibland också sakna fonetisk realisation som i t.ex. (X)VS-satser eller i (S)V-satser (där X alltså utgörs av subjektet). De äldre VS-satserna avviker emellertid från det förväntade mönstret. De tycks inte alls rymma någon preverbal konstituent. Trots detta har de helt klart en deklarativ, inte en interrogativ, innebörd. Utifrån uppställningen i (31) skulle man kunna betrakta dem som ofullständiga deklarativa språkhandlingar, dvs. de saknar det inledande X:et. Denna ofullständighet skulle kunna ses som anledningen till att de alltid med hjälp av konnektiva markörer måste knytas till den föregående kontexten; de kan helt enkelt inte stå på egna ben.²¹ VS-satserna kan således sägas likna bisatser på så sätt att de inte fungerar som självständiga språkhandlingar,²² och huvudsatser på så sätt att de har det finita verbet i V2-position.²³

Om de äldre VS-satsernas ofullständiga form ligger bakom den obligatoriska konnektiviteten, borde även V(S)-satserna, som likt VS-satserna saknar den preverbala positionen, kräva konnektiva markörer. Så är också ofta fallet, vilket vi ser i exempel (32a) från Swedberg med det konnektiva adverbet *understruket*. Emellertid tycks inte konnektiviteten vara obligatorisk vilket visas i (32b).

- (32) a. Är thet af Ebraiskan, ju kan thet thit föras xxx skripsit, så bekenner jag, at min största lust, hog och drifft, och id hafwer warit och är at skrifwa. **Hafwer** ock ganska mykit skrifwit [...]
b. Min moderfader Mag. Petrus Bullernaesius hade sitt namn af Bollnäs en sochn i Helsingeland, ther han war födder. **Kom** effter sin swärfader H:r Michel til Kyrkioherda lägenheten i Swerdsjö.
(Swedberg 1729)

Att V(S)-satserna klarar sig utan konnektiv kan tyckas försvaga hela argumentationen om vilka följder avsaknaden av en preverbal konstituent får. Man skulle dock kunna se själva subjektsutelämnningen som en lika god anknytningsstrategi som användningen av explicita konnektiv. Eftersom V(S)-

²¹ Märk att de Boor (1922) kallar VS-satser i fornsvenskan för "Fortsetzungsstellung". Termen implicerar att deras funktion är att knyta an till något i det föregående snarare än att fungera självständigt.

²² Intressant nog tycks fornfranska VS-satser, åtminstone sådana inledda av *et* 'och', ha varit osjälvständiga på ett liknande sätt. Vance anger att de inte var "full propositions" utan "dependent on the preceding matrix clause" (1993:299–300).

²³ Denna beskrivning passar även in på frågeformade konditionalsatser. Mycket tyder också på att frågeformade konditionalsatser har utvecklats ur deklarativa VS-satser (jfr Ståhle (1958:110–112) och Magnusson (2001a:9–10)).

satsen saknar synligt subjekt måste den på något sätt vara beroende av och därmed knuten till den föregående kontexten där antecedenten till det orealiserade subjektet finns. Att utöver detta anknyta satsen till det föregående med ett konnektiv skulle därmed kunna betraktas som redundant.²⁴

6. Subjektsutelämning vid koordination

Vi har hittills i första hand ägnat oss åt att beskriva vilka satsinterna villkor som måste vara uppfyllda för att ett subjekt skall kunna utelämnas. Det finns ingenting som tyder på att dessa villkor skiljer sig mellan enkla och koordinerade satser. XV(S)-satser är ogrammatiska i såväl koordinerade som enkla satser i modern svenska och möjliga i både koordinerade och enkla satser i äldre svenska. I modern svenska skiljer sig emellertid koordinerade och enkla satser åt vad beträffar kraven på det orealiserade subjektets antecedent. I enkla satser behöver antecedenten inte utgöras av subjektet i föregående sats vilket den måste vid koordination. Två exempel som illustrerar detta ges i (33). Antecedenten är understruken.

- (33) a. Jag såg en rolig gubbe på stan igår. (han) **Hade** på sig en stor mössa.
b. Jag såg en rolig gubbe på stan igår och ?*(han) **hade** på sig en stor mössa.

I äldre svenska verkar det emellertid inte finnas något krav på subjektssymmetri mellan det subjektlösa samordningsledet och föregående samordningsled. Det tycks räcka med att antecedenten finns realiserad tidigare; koordinerade satser i äldre svenska har i detta avseende därmed mer gemensamt med enkla subjektsutelämningsatser i modern svenska än med koordinerade satser. Sättet att identifiera det tomma subjektet liknar också den fornisländska strategin, jfr avsnitt 4.1. ovan. I (34) har vi två exempel på subjektsutelämning vid koordination från Kalm respektive von Lingen.

- (34) a. Vält såg man på något enda ställe, och **var** (den) äfven til skapnad lik den uppländska.
(Kalm 1747–48)
b. [...] när wij dit ankommo, så bekom den yngsta Kongl. princen Xaverius regementet, och **blef** (det) sedan efter dess namn i stället för det Weimarske, Xaveriska kallat.
(von Lingen 1740-talet)

Det verkar inte helt klart hur denna skillnad mellan äldre och modern svenska förhåller sig till de strukturella skillnader som diskuterades i avsnitt 3. och 4.

²⁴ Jfr härmed infinitivfraser av typen *Jag lovade att komma* vars subjektlöshet kan ses som ett liknande tecken på beroende, i det här fallet av en matrissats.

ovan. Om man skall argumentera för att övergången från V(S) till (S)V hänger samman med den moderna svenskans krav på subjektssymmetri, måste man rimligen koppla ihop de olika positionerna som de tomma subjekten står på med olika identifieringskrav: ett preverbalt tomt subjekt måste identifieras av subjektet i föregående sats vilket ett postverbalt tomt subjekt inte måste. För koordinerade strukturer stämmer detta väl (jfr (33b) och (34) ovan). Emellertid måste man förklara varför identifieringen av preverbala tomma subjekt i enkla satser inte begränsas på samma sätt (jfr 33a ovan).

Det ligger utanför uppsatsens syfte att försöka lösa detta problem. Vidare forskning får utvisa om och i så fall på vilket sätt de strukturella skillnader mellan äldre och modern svenska som har påvisats i det föregående hänger samman med den moderna svenskans krav på subjektssymmetri vid koordination.

7. Sammanfattning

I denna uppsats har två fenomen i modern och äldre svenska behandlats: VS-satser och subjektutelämnning. Det har konstaterats att moderna och äldre VS-satser inte bör analyseras på samma sätt. Mycket tyder på att moderna VS-satser i själva verket är dolda V2-satser med ett kontextuellt givet men fonetiskt orealiserat adverb i preverbal position. En sådan analys av de äldre VS-satserna förefaller inte motiverad. De har istället betraktats som rena VS-satser, dvs. verbinitiala satser utan något dolt led före verbet. Att dessa äldre VS-satser aldrig förekommer utan explicita konnektiva element, antingen *och* initialt eller något konnektivt adverb tidigt i satsen, har här tolkats som ett tecken på att de inte fungerar som självständiga språkhandlingar. Möjligen hänger denna osjälvständighet ihop med att satserna helt saknar preverbalt satsled. Äldre och modern svenska tycks också skilja sig åt när det gäller möjligheten att utelämnas subjekt: XV(S)-strukturer är inte gångbara idag, men var möjliga i äldre svenska.

Både VS-skillnaden och subjektutelämningskillnaden har antagits vara avhängiga av en och samma skillnad mellan äldre och modern svenska. I äldre svenska kunde ett subjekt stå postverbalt i en påståendesats utan att något annat led hade spetsställts. Denna möjlighet saknas i modern svenska. I ett system som inte längre tillåter ren verbinitialitet i påståendesatser måste verbinitiala subjektutelämningsatser tolkas som (S)V. Sannolikt leder detta i sin tur till att det uppfattas som obligatoriskt med preverbal placering av utelämnade subjekt. XV(S)-satser försvinner därmed ur språket.

I uppsatsens sista avsnitt diskuterades ytterligare en skillnad mellan modern och äldre svenska. Vid koordination i modern svenska tycks det normalt krävas att antecedenten till ett utelämnat subjekt fungerar som subjekt också i

föregående samordningsled. I äldre svenska verkar liknande restriktioner saknas. Vad som lett fram till denna skillnad får utredas vidare i framtida forskning.

Källor och Litteratur

- Alving, Hjalmar 1916. *Det grammatiska subjektets plats i den narrativa satsen i svenskan*. Uppsala: Edv. Berlings boktryckeri.
- Andréasson, Maia 2002. *Kanske – en vilde i satsanalysschemat*. Meddelanden från Institutionen för Svenska Språket (MISS) 41. Göteborg: Inst. för svenska språket.
- Braad, H Christopher 1752–53. *Beskrifning på Skeppet Götha Leijons Resa [...]*. Ms. från Göteborgs universitetsbibliotek.
- den Besten, Hans 1977. *On the Interactions of Root Transformations and Lexical Deletive Rules*. Ms. MIT. Också i: den Besten (1989). S. 14–100.
- den Besten, Hans 1989. *Studies in West Germanic Syntax*. Diss. University of Tilburg.
- de Boor, Helmut 1922. *Studien zur altschwedischen Syntax in den ältesten Gesetztexten und Urkunden*. Breslau: Verlag von M. & H. Marcus.
- Dagens Nyheter*. Stockholm: AB Dagens Nyheter.
- Dahlbäck, Hans & Karina Vamling 1983. *”Tog han då ett foto” – Ett syntaktiskt fenomen i malmöitiskt talspråk*. Ms. Lund: Inst. för lingvistik.
- Falk, Cecilia 1993. *Non-referential Subjects in the History of Swedish*. Lund: Inst. för nordiska språk.
- Horn 1657 = Holm, Gösta (utg.) 1959. *Agneta Horn. Beskrivning över min vandrings tid*. Stockholm: Almqvist & Wiksell. (tillkomstid: omkring 1657).
- Kalm 1747–48 = Kerkkonen, Martti (utg.) 1966. *Pehr Kalm. Resejournal över resan till norra Amerika*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 419. Helsingfors. (tillkomstid 1747–48).
- Kiöping, Nils Matson 1667. *Een Reesa genom Asia, Africa och många andra Hedniska Konungarijken, samt Öijar*.²⁵ I: Kankel, Johann (utg.), *Een kort Beskriffning uppå Trenne Resor och Peregrinationer, samt Konungarijket Japan*. Wisingsborgh. S. 1–136.
- Kiöping, Nils Matson 1743. *Beskrifning om en resa genom Asia, Africa och många andra hedna länder*. Förbättrad och tredje gången utgiven av Lars Salvius. Stockholm.
- Kotsinas, Ulla-Britt 1994. *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- von Lingen 1740-talet = Nilzén, Göran (utg.) 1983. *Reinholdt Johan von Lingen självbiografiska anteckningar*. Skrifter utgivna av personhistoriska samfundet 19. Stockholm. (tillkomstid: 1740-talet).
- Magnusson, Erik 2001a. *Den frågeformade konditionalsatsen i 1734 års lag. En diskussion kring några olika analysalternativ av satstypens syntaktiska status*.

²⁵ Kiöpingsdelen saknar egentligen titel. En kapitelrubrik som Kankel utformat har därför använts här.

- Meddelanden från Institutionen för Svenska Språket (MISS) 35. Göteborg: Inst. för svenska språket.
- Magnusson, Erik 2001b. "och kan man aldrig blifwa drucken". *En studie av omvänd ordföljd i två utgåvor av Nils Matson Kiöpings resa*. Ms. Göteborg: Inst. för svenska språket.
- Magnusson, Erik 2003. Subject Omission and Verb Initial Declaratives in Swedish. I: Platzack, Christer (utg.), *Working Papers in Scandinavian Syntax 71*. Lund: Inst. för nordiska språk. S. 103–143
- Mörnsjö, Maria 2002. *VI Declaratives in Spoken Swedish. Syntax, Information Structure, and Prosodic Pattern*. Lund: Inst. för nordiska språk.
- Pesetsky, D & E. Torrego 2001. Tense-to-C-Movement. Causes and Consequences. I: Kenstowicz, M (utg.), *Ken Hale. A Life in Language*. Cambridge: The MIT Press. S. 355–426.
- Platzack, Christer 1990. On empty theta-marked subjects in Romance and Germanic languages. I: *Grammar in Progress*. Dordrecht/Providence: Foris Publications. S. 331-341.
- Platzack, Christer 1995. Subjektsutelämning i älvdalsmålet. I: *Mål i sikte*. Uppsala: Almqvist & Wiksell. S. 253-264.
- Platzack, Christer 1996. Germanic Verb Second Languages. Attract vs. Repel: On Optionality, A-bar Movement and the Symmetrical/Asymmetrical Verb Second Hypothesis. I: Lang, Ewald & Gisela Zifonun (utg.), *Deutsch-typologisch*. Berlin/New York: Walter de Gruyter. S. 92–120.
- Platzack, Christer 1998. *Svenskans inre grammatik – det minimalistiska programmet. En introduktion till modern generativ grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- SAG = Telemann, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. *Svenska Akademiens Grammatik*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Sigurðsson, Halldór 1993. Argument-drop in Old Icelandic. I: *Lingua: Null subjects in Diachrony*. Vol. 89. S. 247–280.
- Stroh-Wollin, Ulla 2002. *Som-satser med och utan som*. Uppsala: Inst. för nordiska språk.
- Ståhle, Carl-Ivar 1958. *Syntaktiska och stilistiska studier i fornnordiskt lagspråk*. Lund: Almqvist & Wiksell
- Swedberg 1729 = Wetterberg, Gunnar (utg.) 1941. *Jesper Swedbergs lefwernes beskrifning*. Skrifter utgivna av Vetenskaps-societeten i Lund 25:1. Lund: C.W.K. Gleerup. (tillkomstid: 1729).
- Vance, Barbara 1989. *Null Subjects and Syntactic Change in Medieval French*. Cornell University.
- Vance, Barbara 1993. Verb-first declaratives introduced by *et* and the position of *pro* in Old and Middle French. I: *Lingua: Null subjects in Diachrony*. Vol. 89. S. 281–314.
- Zwart, Jan-Wouter 1993. *Dutch Syntax. A Minimalist Approach*. Groningen: University of Groningen.